

PROWADZENIE POJAZDÓW POD WPŁYWEM ALKOHOLU

Aspekty prawne

mł. insp. Robert Maciejczyk

ORCID 0000-0003-3111-0555

Zastępca Kierownika
Zakładu Służby Kryminalnej CSP

Niniejsze opracowanie zawiera definicje czynów zabronionych, które związane są z prowadzeniem pojazdu i użyciem alkoholu. Ponadto scharakteryzowano wykroczenie i przestępstwo związane z użyciem alkoholu, stanem nietrzeźwości oraz stanem upojenia alkoholowego. Zostały również opisane najważniejsze różnice między wskazanymi czynami; miejsce, gdzie mogą zostać popełnione; oraz konsekwencje prawne, jakie niesie za sobą ich popełnienie.

WSTĘP

Motoryzacja stanowi ważny element w życiu człowieka. Przynosi ona zarówno wiele korzyści, jak i szereg negatywnych zjawisk. Samochody są najpopularniejszym środkiem transportu naszych czasów, ale również najgroźniejszym. Społeczeństwo nie zdaje sobie sprawy, że zdarzenia drogowe to swoista epidemia, pochłaniająca największą liczbę ofiar. Niestety bezmyślność i brak poszanowania prawa sprawia, że wiele osób siada za kierownicą po wcześniejszym spożyciu alkoholu, nie mając świadomości skutków, jakie może spowodować takie postępowanie.

Niniejszy artykuł stanowi analizę sankcji karnych, jakie mogą dotyczyć sprawców czynów zabronionych w ruchu drogowym w obszarze prowadzenia pojazdów pod wpływem lub po użyciu alkoholu. W opracowaniu zostały opisane dwa czyny zabronione: przestępstwo i wykroczenie, związane z użyciem alkoholu przez kierujących pojazdami, niemniej jednak we wstępie do studium omawianych przypadków zostaną przypomniane przestępstwa i wykroczenia przeciwko bezpieczeństwu w ruchu drogowym.

Kluczową rolę wśród czynów zabronionych związanych z komunikacją stanowią przestępstwa i wykroczenia drogowe, które zajmują pierwsze miejsce pod względem liczby i częstotliwości ich popełniania. Przestępstwem drogowym jest naruszenie, chociażby nieumyślnie, zasad bezpieczeństwa w ruchu

lądowym, jeżeli skutkiem tego naruszenia było: sprowadzenie katastrofy w ruchu lądowym, sprowadzenie bezpośredniego niebezpieczeństwa takiej katastrofy, śmierć, uszkodzenie ciała lub rozstrój zdrowia innej osoby albo poważna szkoda w mieniu nienależącym do sprawcy. Kolejnymi przestępstwami są:

- prowadzenie pojazdu mechanicznego pod wpływem alkoholu lub środków odurzających;
- niezatrzymanie się kierowcy na polecenie osoby uprawnionej do kontroli ruchu drogowego, która przy pomocy świateł i sygnałów dźwiękowych wydaje polecenie zatrzymania pojazdu;
- prowadzenie pojazdu na drodze publicznej, w strefie zamieszkania lub w strefie ruchu przez osobę nieposiadającą stosownych uprawnień¹.

Do wykroczeń mających miejsce w ruchu drogowym zalicza się²:

- brak oświetlenia lub nieprawidłowe oświetlenie miejsc robót drogowych, przedmiotów, urządzeń czy też wszelkich przeszkód znajdujących się na drodze;
- samowolne ustawianie, przestawianie, zasłanianie, niszczenie, usuwanie, włączanie lub wyłączanie urządzeń ostrzegawczych lub zabezpieczających;
- niewłaściwe oznakowanie dróg wewnętrznych;
- niezachowywanie ostrożności powodującej zagrożenie bezpieczeństwa w ruchu drogowym zarówno pod wpływem alkoholu lub podobnego środka, jak i w trzeźwości;

PROWADZENIE POJAZDÓW POD WPLYWEM ALKOHOLU – ASPEKTY PRAWNE

- prowadzenie pojazdu mechanicznego lub innego pod wpływem alkoholu lub innego środka;
- prowadzenie lub pozostawianie pojazdu bez stosownego oświetlenia;
- pozostawienie przez opiekuna małoletniego do lat 7 bez opieki na drodze publicznej;
- tamowanie, utrudnianie ruchu;
- zanieczyszczanie drogi publicznej, pozostawianie na niej zwierząt, pojazdów, co powoduje niebezpieczeństwo lub utrudnianie ruchu drogowego;
- ignorowanie ograniczenia prędkości, znaków, sygnałów drogowych;
- nieudzielenie pomocy ofierze wypadku przez kierowcę uczestniczącego w wypadku drogowym;
- prowadzenie pojazdu bez stosownych uprawnień i wymaganych dokumentów;
- brak stosownych badań technicznych pojazdu w dowodzie rejestracyjnym lub niezgodne ze stanem faktycznym dane techniczne pojazdu;
- udostępnianie przez właściciela, użytkownika, posiadacza, prowadzącego pojazd osobom, które w wyniku niesprawności fizycznej lub psychicznej nie nadają się do prowadzenia pojazdu, nie posiadają prawa jazdy, spożyły alkohol lub podobnie działający środek;
- udostępnianie niesprawnego pojazdu i wykorzystywanie go w sposób do tego nieprzeznaczony;
- oznakowanie i wyposażenie pojazdu jak pojazdu uprzywilejowanego;
- niezachowywanie ostrożności, co zagraża bezpieczeństwu innej osoby;
- niszczenie, uszkodzenie: dróg, przynależności, urządzeń drogowych, zastłon śnieżnych, pasów drogowych lub przydrożnych;
- nieusuwanie zanieczyszczeń, pozostałości po opadach atmosferycznych zarówno w miastach, jak i innych terenach zabudowanych.

Spośród wskazanych czynów zabronionych jednym z najbardziej nieodpowiedzialnych jest jazda pod wpływem alkoholu. Znane hasło głosi: „Pileś? Nie jedź!”. Czy wypicie jakiegokolwiek ilości alkoholu wyklucza jazdę samochodem? W praktyce bardzo trudno odpowiedzieć jednoznacznie na takie pytanie, ponieważ to zależy od wielu czynników – ilości i rodzaju alkoholu, czasu, jaki minął od jego spożycia, oraz od metabolizmu alkoholu w organizmie. Dlatego zawsze po użyciu jakiegokolwiek alkoholu definitywnie zaleca się, aby po prostu zrezygnować z jazdy. Prowadzenie samochodu po pijanemu to jedno z najsurowiej karanych przestępstw, jakie popełniają kierowcy. Największe kłopoty grożą jednak kierowcy, który kierując w stanie nietrzeźwości, zrobi komuś krzywdę lub choćby spowoduje kolizję: do kary więzienia należy doliczyć odpowiedzialność finansową³.

ALKOHOL I PROWADZENIE POJAZDU

Z definicji prawnych wynika, że:

- **stan nietrzeźwości** ma miejsce, gdy zawartość alkoholu we krwi przekracza 0,5 promila lub prowadzi do przekroczenia takiego stężenia alkoholu we krwi; jest to **przestępstwo**, za które sąd wymierza karę pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5;

- **stan po użyciu alkoholu** ma miejsce, gdy zawartość alkoholu we krwi wynosi 0,2–0,5 promila lub spożycie prowadzi do stężenia alkoholu we krwi na tym poziomie; to „tylko” **wykroczenie**, zagrożone karą aresztu (areszt nakłada się na okres od 5 do 30 dni) oraz grzywny (do 5 tys. zł); dodatkową karą jest zakaz prowadzenia pojazdów na okres od 6 miesięcy do 3 lat. Jak wskazuje prof. Paweł Daniuluk⁴: nie ulega wątpliwości, że znajdowanie się przez osoby kierujące pojazdami w stanie po użyciu alkoholu lub innego podobnie działającego środka, a tym bardziej w stanie nietrzeźwości lub stanie pod wpływem środka odurzającego, stanowi zagrożenie dla bezpieczeństwa ruchu z powodu obniżenia ich sprawności psychomotorycznej. Stąd też ustawodawca już dawno zdecydował się na wprowadzenie karalności tego typu zachowań. Na gruncie obowiązującego Kodeksu wykroczeń czyni to w ramach konstrukcji art. 87 § 1–4.

Art. 87 kw [Użycie alkoholu]

§ 1. Kto, znajdując się w stanie po użyciu alkoholu lub podobnie działającego środka, prowadzi pojazd mechaniczny w ruchu lądowym, wodnym lub powietrznym, podlega karze aresztu albo grzywny nie niższej niż 50 złotych.

§ 1a. Tej samej karze podlega, kto, znajdując się w stanie nietrzeźwości lub pod wpływem podobnie działającego środka, prowadzi na drodze publicznej, w strefie zamieszkania lub w strefie ruchu inny pojazd niż określony w § 1.

§ 2. Kto, znajdując się w stanie po użyciu alkoholu lub podobnie działającego środka, prowadzi na drodze publicznej, w strefie zamieszkania lub strefie ruchu inny pojazd niż określony w § 1, podlega karze aresztu do 14 dni albo karze grzywny.

§ 3. W razie popełnienia wykroczenia określonego w § 1 orzeka się zakaz prowadzenia pojazdów.

§ 4. W razie popełnienia wykroczenia określonego w § 1a lub 2 można orzec zakaz prowadzenia pojazdów innych niż określone w § 1.

W przeszłości wskazywane typy zachowań były częściowo objęte kryminalizacją na podstawie art. 21 ustawy z dnia 10 grudnia 1920 r. o budowie i utrzymaniu dróg publicznych w RP (Dz. U. z 1921 r. Nr 6, poz. 32). Sprawca podlegał karze grzywny do 1000 zł lub aresztu do 6 tygodni, albo obu tym karom łącznie za zachowanie opisane w § 53 ust. 2 lit. a rozporządzenia Ministrów Komunikacji, Spraw Wewnętrznych i Spraw Wojskowych, wydanego w porozumieniu z Ministrem Opieki Społecznej z 27 października 1937 r. w sprawie ruchu pojazdów mechanicznych na drogach publicznych (Dz. U. Nr 85, poz. 616, z późn. zm.). W świetle tego przepisu zabraniano się kierowcy „w czasie prowadzenia pojazdu mechanicznego lub w czasie postoju okolicznościowego używać bądź znajdować się w stanie wskazującym na użycie alkoholu lub innych podobnie działających środków”. Następnie z mocy art. 24 pkt 12 ustawy z dnia 10 grudnia 1920 r. o budowie i utrzymaniu dróg publicznych w RP ustawodawca wprowadził zagrożenie karą grzywny do 4500 zł czynu tego sprawcy, który „kierując pojazdem znajduje się w stanie wskazującym na użycie alkoholu lub innego podobnie działającego środ-

ka”. Warto wspomnieć, że w pierwotnym brzmieniu art. 87 § 1 i 2 kw chodziło o „stan wskazujący na użycie alkoholu lub podobnie działającego środka”. Jednocześnie w art. 87 § 1 kw wskazywano na prowadzenie pojazdu służącego do komunikacji lądowej, wodnej lub powietrznej. Z mocy noweli z 1 lipca 1985 r. (Dz. U. Nr 23, poz. 100) zmieniono jednak znamiona tego typu na „stan po użyciu alkoholu lub podobnie działającego środka” oraz „ruch lądowy, wodny lub powietrzny” jako miejsce popełnienia wykroczenia z art. 87 § 1 kw. Jednocześnie ustawodawca wprowadził obligatoryjny zakaz prowadzenia pojazdów wobec sprawców czynu z art. 87 § 1 i 2 kw. Następnie miejscem popełnienia wykroczenia z art. 87 § 2 kw stała się obok drogi publicznej także strefa zamieszkania (nowela z 1 września 1998 r., Dz. U. Nr 113, poz. 717, z późn. zm.), a później również strefa ruchu (nowela z 4 września 2010 r., Dz. U. Nr 152, poz. 1018, z późn. zm.). Wreszcie szczególnie znaczący charakter miała ustawa nowelizująca z 9 listopada 2013 r. (Dz. U. poz. 1247, z późn. zm.). W myśl jej przepisów uchylono art. 178a § 2 kk, przenosząc zamieszczoną w nim regulację do art. 87 § 1a kw. Dokonano zarazem istotnych zmian w obrębie regulacji zakazu prowadzenia pojazdów. Wszak obligatoryjny zakaz prowadzenia pojazdów został połączony jedynie z wykroczeniem z art. 87 § 1 kw, podczas gdy w ramach czynu z art. 87 § 1a i 2 kw orzeczenie takiego środka stało się fakultatywne.

Za przedmiot ochrony w ramach regulacji art. 87 § 1–2 kw należy uznać bezpieczeństwo ruchu lądowego, wodnego i powietrznego. Może ono być zagrożone przez prowadzenie pojazdu w stanie po użyciu alkoholu lub podobnie działającego środka. Ustawodawca wychodzi z założenia, że samo prowadzenie przez osobę znajdującą się w takim stanie już jest niebezpieczne. Nie ma więc potrzeby wykazywania, że w związku z takim zachowaniem zaistniało jakiegokolwiek niebezpieczeństwo⁵.

Sprawcą czynu z art. 87 § 1, 1a i 2 kw może być wyłącznie ten, kto prowadzi pojazd. W świetle art. 2 pkt 31 ustawy – Prawo o ruchu drogowym⁶ za pojazd należy uznać „środek transportu przeznaczony do poruszania się po drodze oraz maszynę lub urządzenie do tego przystosowane”. Chodzi zatem nie tylko o te pojazdy, które pełniąc funkcję środka transportu, są przystosowane do przewozu osób lub rzeczy (np. samochód osobowy, autobus, samochód ciężarowy, taksówka), lecz również te maszyny i urządzenia, które są przystosowane do poruszania się po drodze, np. koparki, walce drogowe, kombajny.

Ponadto pojazdem mechanicznym jest pojazd wprawiany w ruch bądź tylko poruszany za pomocą umieszczonego w nim silnika. W świetle poglądów SN: „Za pojazdy mechaniczne należy uznać pojazdy zaopatrzone w poruszający je silnik (pojazdy samochodowe, maszyny rolnicze, motocykle, lokomotywy kolejowe, samoloty, helikoptery, statki wodne i inne), jak również pojazdy szynowe zasilane z trakcji elektrycznej (tramwaje, trolejbusy)” (wyr. SN z 25.10.2007 r., III KK 270/07, PiP 2008, Nr 5, poz. 2). Błędem byłoby jednak odnoszenie kryterium pojemności silnika do określenia kategorii pojazdu (mechaniczny lub inny niż mechaniczny), w szczególności zważywszy pod uwagę osiągi współczesnych pojazdów zaopatrzonych w silnik o niewielkiej czasami pojemności. Dodatkowo trzeba zauważyć, że źródłem napędu pojazdu mechanicznego może być silnik innego rodzaju, np. elektryczny. Trafnie w innych orzeczeniach SN stwierdza: „Pojazdem mechanicznym w ruchu lądowym jest każdy pojazd drogowy lub szynowy napędzany umieszczonym na nim silnikiem, jak również maszyna samobieżna i motorower. Nie są pojazdami mechanicznymi rowery zaopatrzone

w silnik pomocniczy o pojemności nieprzekraczającej 50 cm³ pod warunkiem, że zachowują wszystkie normalne cechy charakterystyczne budowy umożliwiające ich zwykłą eksploatację jako rowerów” (wyr. SN z 4.2.1993 r., III KRN 254/92, OSP 1993, Nr 10, poz. 198; uchw. SN z 12.5.1993 r., I KZP 9/93, OSNKW 1993, Nr 5–6, poz. 27).

Sprawca wykroczenia z art. 87 § 1a i 2 kw realizuje jego znamiona poprzez prowadzenie pojazdu innego niż mechaniczny. Do takich pojazdów należy zaliczyć zaprzęgi konne, rowery, w tym także te „zaopatrzone w silnik pomocniczy o pojemności skokowej nieprzekraczającej 50 cm³, które zachowują wszystkie normalne cechy charakterystyczne budowy, umożliwiające ich zwykłą eksploatację jako rowerów” (wyr. SN z 25.10.2007 r., III KK 270/07, PiP 2008, Nr 5, poz. 2). Dodatkowo można wskazać na wózek inwalidzki, riksę, hulajnogę czy deskorolkę. Nie wyczerpuje natomiast znamion prowadzenia pojazdu innego niż mechaniczny z art. 87 § 1a i 2 kw jazda wierzchem, albowiem konia czy innego zwierzęcia nie sposób uznać za pojazd (uchw. SN z 22.3.1968 r., VI KZP 47/67, NP 1969, Nr 3, s. 505). Sprawca takiego zachowania może jednak ponieść odpowiedzialność za wykroczenie z art. 97 kw, gdyż ustawodawca wyraźnie zabrania go z mocy art. 45 ust. 1 pkt 1 ustawy – Prawo o ruchu drogowym. Oczywiście do pojazdów innych niż mechaniczne należy zaliczyć także statki żaglowe, łodzie, kajaki, szybowce itd., niemniej ich prowadzenie we wskazanych w art. 87 § 1, 1a i 2 kw okolicznościach nie wyczerpuje znamion ujętych w tych przepisach zachowań karalnych. Sprawca prowadzący obiekt pływający w ruchu wodnym może ponieść odpowiedzialność z mocy art. 35 ustawy z dnia 18 sierpnia 2011 r. o bezpieczeństwie osób przebywających na obszarach wodnych⁷.

• Stan nietrzeźwości

Stan nietrzeźwości należy do zespołu znamion czynu z art. 87 § 1a kw. Według art. 46 ust. 3 ustawy z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi⁸ stan nietrzeźwości zachodzi wtedy, gdy zawartość alkoholu w organizmie wynosi lub prowadzi do:

- 1) stężenia we krwi powyżej 0,5‰ alkoholu albo
- 2) obecności w wydychanym powietrzu powyżej 0,25 mg alkoholu w 1 dm³.

W rozumieniu art. 115 § 16 kk stan nietrzeźwości zachodzi, gdy:

- 1) zawartość alkoholu we krwi przekracza 0,5‰ albo prowadzi do stężenia przekraczającego tę wartość lub
- 2) zawartość alkoholu w 1 dm³ wydychanego powietrza przekracza 0,25 mg albo prowadzi do stężenia przekraczającego tę wartość.

W świetle powyższego stwierdzenie stanu nietrzeźwości następuje poprzez badanie na zawartość alkoholu we krwi lub zawartość alkoholu w wydychanym powietrzu. Obowiązujące przepisy rozporządzenia Ministra Zdrowia i Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 28 grudnia 2018 r. w sprawie badań na zawartość alkoholu w organizmie⁹ przewidują tego typu badania w celu stwierdzenia omawianego stanu (§ 2 ust. 1). Badanie wydychanego powietrza przeprowadza się w sposób nieinwazyjny przy użyciu urządzenia elektronicznego dokonującego pomiaru stężenia alkoholu w wydychanym powietrzu metodą spektrometrii w podczerwieni lub utleniania elektrochemicznego (analyzer wydechu). Z kolei badanie krwi przeprowadza się, jeżeli: osoba badana odmawia poddania się badaniu wydychanego powietrza; osoba badana,

PROWADZENIE POJAZDÓW POD WPLYWEM ALKOHOLU – ASPEKTY PRAWNE

pomimo przeprowadzenia badania wydychanego powietrza żąda badania krwi; stan osoby badanej, zwłaszcza wynikający ze spożycia alkoholu, choroby układu oddechowego lub innych przyczyn, uniemożliwia przeprowadzenie badania wydychanego powietrza; wystąpił brak wskazania stężenia alkoholu w wydychanym powietrzu spowodowany przekroczeniem zakresu pomiarowego analizatora wydechu (§ 8 ust. 1).

W myśl art. 129i ust. 1–2 ustawy – Prawo o ruchu drogowym badanie w celu ustalenia zawartości alkoholu w organizmie przeprowadza się przy użyciu urządzeń elektronicznych dokonujących pomiaru stężenia alkoholu w wydychanym powietrzu. Badania takiego nie przeprowadza się, jeżeli stan osoby podlegającej badaniu uniemożliwia jego przeprowadzenie urządzeniem elektronicznym lub osoba ta odmawia poddania się takiemu badaniu. W takim przypadku ustalenie zawartości w organizmie alkoholu następuje na podstawie badania krwi. Dla zaistnienia stanu nietrzeźwości konieczne jest, by wartość stężenia alkoholu przekraczała 0,5‰ we krwi albo 0,25 mg w 1 dm³ wydychanego powietrza. Należy również zwrócić uwagę na użyty we wspomnianym przepisie zwrot „prowadzi do” określonych wartości. Chodzi o kwestię tzw. resorpcji alkoholu. Niejednokrotnie bowiem sprawca w czasie zdarzenia znajduje się w fazie wchłaniania alkoholu, a więc wtedy, gdy cały alkohol nie przeniknął jeszcze z przewodu pokarmowego do krwiobiegu, co sprawia, że stężenie alkoholu może jeszcze rosnąć. Użyte określenie „prowadzi do” pozwala na przyjęcie, że sprawca był w stanie nietrzeźwości, jeżeli spożył taką ilość alkoholu, która po pełnej absorpcji spowoduje osiągnięcie ww. stężenia¹⁰.

• Stan po użyciu alkoholu

W myśl art. 46 ust. 2 ustawy z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi stan po użyciu alkoholu zachodzi, gdy zawartość alkoholu w organizmie wynosi lub prowadzi do:

- 1) stężenia we krwi od 0,2‰ do 0,5‰ alkoholu albo
- 2) obecności w wydychanym powietrzu od 0,1 mg do 0,25 mg alkoholu w 1 dm³.

Definiując stan po użyciu alkoholu, ustawodawca używa dwóch alternatywnych kryteriów. Możliwe jest bowiem jego stwierdzenie poprzez przeprowadzone badanie na zawartość alkoholu we krwi lub zawartość alkoholu w wydychanym powietrzu, do czego odwołują się przepisy wspomnianego wyżej rozporządzenia Ministra Zdrowia i Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 28 grudnia 2018 r. w sprawie badań na zawartość alkoholu w organizmie. Dla zaistnienia stanu po użyciu alkoholu wystarczy, że wartość stężenia alkoholu wynosi 0,2‰ we krwi albo 0,1 mg w 1 dm³ wydychanego powietrza.

Warto podkreślić, że mimo iż stan nietrzeźwości oraz stan po użyciu alkoholu rozdziela wyraźnie stopień intoksykacji alkoholowej, to jednak stan nietrzeźwości – jako pojęcie szersze – mieści w sobie stan po użyciu alkoholu.

• Miejsce popełnienia czynu zabronionego

Ustawodawca dokonuje znaczącego zróżnicowania miejsca popełnienia wykroczeń z art. 87 § 1, 1a i 2 kw. Otóż, o ile w przypadku czynu z art. 87 § 1 kw chodzi o każde miejsce, w którym odbywa się ruch lądowy, wodny lub powietrzny, czyli o miejsce, w którym ten ruch faktycznie się odbywa, o tyle zachowania z art. 87 § 1a i 2 kw mogą być zrealizowane wyłącznie na drodze publicznej, w strefie zamieszkania lub

strefie ruchu – a zatem także na drodze wewnętrznej, drodze rowerowej, parkingu, placu przeznaczonym do ruchu pojazdów, a także w innych miejscach dostępnych dla ruchu pojazdów. Do tych miejsc nie można natomiast zaliczyć takich, w których do ruchu dopuszczone jest tylko wąskie grono osób, np. podwórka prywatnej posesji, garażu, terenu prywatnego warsztatu samochodowego, dróg prywatnych, dróg leśnych, pól, sadów itd. Z perspektywy art. 87 § 1 kw miejscem popełnienia stypizowanego w tym przepisie wykroczenia jest jednak oczywiście nie tylko miejsce, w którym odbywa się ruch drogowy, ale także ruch kolejowy, ruch wodny (żegluga śródlądowa oraz morska) oraz ruch powietrzny.

Ustawowe znamiona przestępstwa i wykroczenia mogą być zrealizowane wyłącznie przez działanie. Ich sprawcą nie może być każdy uczestnik ruchu (np. pieszy), lecz tylko ten, który prowadzi pojazd. Stan nietrzeźwości lub stan pod wpływem środka odurzającego, podobnie jak stan po użyciu alkoholu lub podobnie działającego środka, odnosi się do podmiotu tego czynu. Wobec powyższego konieczne jest, by sprawca prowadził pojazd mechaniczny lub inny, a dodatkowo, by w czasie takiego prowadzenia znajdował się w stanie opisanym w powyższych przepisach.

Art. 178a kk [Nietrzeźwość kierowcy]

§ 1. Kto, znajdując się w stanie nietrzeźwości lub pod wpływem środka odurzającego, prowadzi pojazd mechaniczny w ruchu lądowym, wodnym lub powietrznym, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2.

§ 2. i § 3. (uchylony)

§ 4. Jeżeli sprawca czynu określonego w § 1 był wcześniej prawomocnie skazany za prowadzenie pojazdu mechanicznego w stanie nietrzeźwości lub pod wpływem środka odurzającego albo za przestępstwo określone w art. 173, 174, 177 lub art. 355 § 2 popełnione w stanie nietrzeźwości lub pod wpływem środka odurzającego albo dopuścił się czynu określonego w § 1 w okresie obowiązywania zakazu prowadzenia pojazdów mechanicznych orzeczonego w związku ze skazaniem za przestępstwo, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.

Przedmiotem ochrony § 1 i 4 komentowanego przepisu jest bezpieczeństwo ruchu lądowego, wodnego i powietrznego (główny przedmiot ochrony) oraz życie i zdrowie (dodatkowy przedmiot ochrony). Dodatkowym przedmiotem ochrony art. 178a § 4 kk jest dobro wymiaru sprawiedliwości. W art. 178a kk opisane zostały dwa typy przestępstwa – typ podstawowy (§ 1) i typ kwalifikowany (§ 4).

• Podmiot

Przestępstwo to nie może być popełnione przez każdego sprawcę, ale tylko przez takiego, który znajduje się w stanie nietrzeźwości lub pod wpływem środka odurzającego, oraz jest prowadzącym pojazd mechaniczny (§ 1). Obie te okoliczności występujące łącznie charakteryzują sprawcę. Są to więc przestępstwa indywidualne właściwe (*delicta propria*). Podmiotem tego przestępstwa może być także instruktor nauki jazdy, który uczestniczy w ruchu. Uczestnikiem ruchu zgodnie

z art. 2 pkt 17 ustawy – Prawo o ruchu drogowym jest także inna osoba przebywająca w pojeździe lub na pojeździe znajdującym się na drodze – przede wszystkim z tego powodu, że jest współkierującym pojazdem.

Kierowanie pojazdem nie zawsze musi polegać na osobistym wykonywaniu wszystkich czynności związanych z nadawaniem kierunku pojazdowi, ale może obejmować także działanie zespołowe. Za tym, że ktoś jest współkierującym, przemawia fakt, że pojazdy używane do nauki jazdy muszą być wyposażone m.in. w dodatkowy pedał hamulca roboczego, który umożliwia przejęcie sterowania układem hamulcowym, a mogą posiadać inne dodatkowe urządzenia powtarzające istniejące mechanizmy sterowania i kierowania pojazdem (§ 43 ust. 1 pkt 3 i ust. 3 rozporządzenia Ministra Infrastruktury z dnia 31 grudnia 2002 r. w sprawie warunków technicznych pojazdów oraz zakresu ich niezbędnego wyposażenia, Dz. U. z 2016 r. poz. 2022, z późn. zm.).

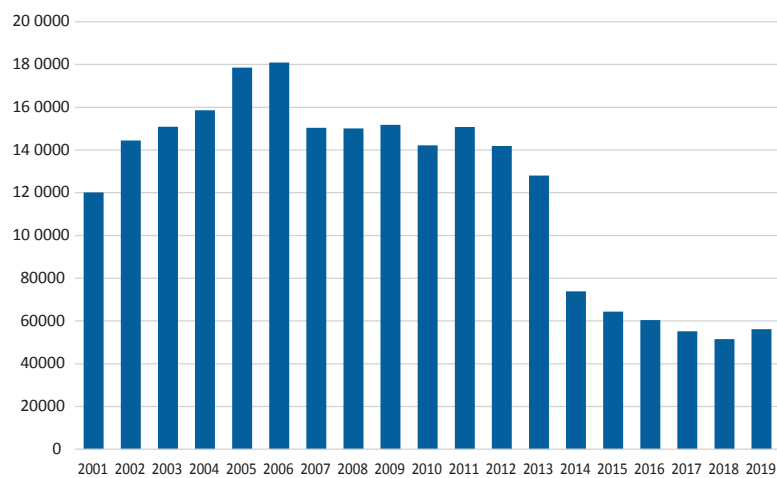
Te dodatkowe urządzenia pozwalają instruktorowi korygować błędy popełnione przez kursanta. Ma on więc realny wpływ na jazdę. Wprawdzie kursant posiada już pewne umiejętności kierowania pojazdem, lecz nie są one z reguły wystarczające do jego bezpiecznego prowadzenia, a o tym, czy może bezpiecznie uczestniczyć w ruchu jako kierujący pojazdem, przesądza pozytywny wynik egzaminu.

Niezależnie od tego, w jakim celu ktoś bierze udział w ruchu, jest uczestnikiem tego ruchu. Instruktor prowadzący naukę jazdy w stanie nietrzeźwości, jako współkierujący pojazdem mechanicznym, ponosi odpowiedzialność za przestępstwo z art. 178a § 1 kk. Z tych samych powodów współprowadzącym pojazd jest także egzaminator. Pojazdy używane do egzaminowania, tak samo jak do nauki jazdy, muszą być wyposażone m.in. w dodatkowe urządzenia powtarzające istniejące mechanizmy sterowania i kierowania pojazdem. Trafnie podkreśla się w literaturze, że kursant, a także osoba egzaminowana, w specyficzny sposób współprowadzi wraz z instruktorem lub egzaminatorem pojazd do nauki jazdy lub egzaminowania, bowiem zarówno instruktor, jak i egzaminator wydają polecenia odnośnie do uruchomienia pojazdu, kierunku jazdy, a ponadto przy pomocy znajdujących się w pojeździe urządzeń sprawują kontrolę nad przebiegiem jazdy¹¹.

• Strona podmiotowa

Każde z tych przestępstw może być popełnione umyślnie w formie zamiaru bezpośredniego (*dolus directus*) lub ewentualnego (*dolus eventualis*). Jeżeli czyn był popełniony nieumyślnie, sprawca nie może być pociągnięty do odpowiedzialności z tego przepisu. Odpowiedzialność na podstawie tego przepisu ma miejsce wówczas, gdy sprawca ma świadomość, że znajduje się w stanie nietrzeźwości lub pod wpływem środka odurzającego, jak i wtedy, gdy przewiduje, że w wyniku upływu czasu alkohol nie uległ jeszcze wydaleniowi z organizmu, i na to się godzi. O świadomości znajdowania się sprawcy w stanie nietrzeźwości świadczy poziom rozwoju psychicznego oraz rodzaj i ilość spożytego alkoholu. Musi to być taka ilość, która powoduje przekroczenie progu trzeźwości. Słusznie na świadomość sprawcy tego stanu zwrócił uwagę Sąd Najwyższy, stwierdzając,

Wykres 1. Prowadzenie pojazdu w stanie nietrzeźwości, przestępstwa stwierdzone.

Źródło: opracowanie własne na podstawie: <https://statystyka.policja.pl/st/przestepstwa-ogolem/przestepstwa-drogowe/prowadzenie-pojazdu-w-s/122332.Prowadzenie-pojazdu-w-stanie-nietrzezwosci.html> [dostęp: 24.11.2020 r.].

jąc, że: „Kwestia dopuszczalnego błędu w urządzeniach pomiarowych nie ma przecież żadnego wpływu na stan świadomości osoby badanej co do tego, czy znajduje się lub też może się znajdować w stanie nietrzeźwości. Świadomość istnienia takiej okoliczności, tj. stanu nietrzeźwości, rozumiana być musi jako wynikająca z poziomu rozwoju psychicznego zdolność rozpoznania określonego stanu własnej osoby; w praktyce sądowo-psychiatrycznej termin świadomość oznacza przytomność”. Odpowiedzialności karnej z art. 178a § 4 kk podlega nie tylko sprawca, który w czasie popełnienia czynu, o którym mowa w § 1 wskazanego przepisu – a więc gdy prowadzi pojazd mechaniczny w ruchu lądowym, wodnym lub powietrznym, będąc w stanie nietrzeźwości lub pod wpływem środka odurzającego – był już uprzednio karany (prawomocnie skazany) za prowadzenie pojazdu mechanicznego w stanie nietrzeźwości lub pod wpływem środka odurzającego albo za przestępstwo określone w art. 173, 174, 177 lub art. 355 § 2 kk, popełnione w stanie nietrzeźwości lub pod wpływem środka odurzającego, ale także, gdy czynu określonego w § 1 dopuścił się w okresie obowiązywania zakazu prowadzenia pojazdów mechanicznych, orzeczonego w związku ze skazaniem za przestępstwo. W związku z użyciem przez ustawodawcę spójnika „albo”, dla wyczerpania znamion przestępstwa określonego w art. 178a § 4 kk wystarczające jest spełnienie jednego z zachowań wyrażonych w tym przepisie.

STAN UPOJENIA

Jedno z częstszych tłumaczeń przestępców dopuszczających się bezprawia pod wpływem alkoholu jest rozbijająco szczere stwierdzenie, typu: „Byłem pijany i nic nie pamiętam”. Bardzo często, w zasadzie jedynie w ujęciu potocznym, uważa się spożycie alkoholu za okoliczność łagodzącą. Wszak pod wpływem alkoholu zdolność powzięcia racjonalnych działań jest mocno ograniczona, a czasem nawet sprawca czynu zabronionego w ogóle nie pamięta zdarzenia. Niektórzy, z reguły błędnie, zestawiają stan odurzenia alkoholem (bądź innymi środkami działającymi odurzająco) z niepoczytalnością.

Art. 31 kk [Niepoczytalność]

§ 1. Nie popełnia przestępstwa, kto, z powodu choroby psychicznej, upośledzenia umysłowego lub innego zakłócenia czynności psychicznych, nie mógł w czasie czynu rozpoznać jego znaczenia lub pokierować swoim postępowaniem.

§ 2. Jeżeli w czasie popełnienia przestępstwa zdolność rozpoznania znaczenia czynu lub kierowania postępowaniem była w znacznym stopniu ograniczona, sąd może zastosować nadzwyczajne złagodzenie kary.

§ 3. Przepisów § 1 i 2 nie stosuje się, gdy sprawca wprawił się w stan nietrzeźwości lub odurzenia powodujący wyłączenie lub ograniczenie poczytalności, które przewidywał albo mógł przewidzieć.

Gdyby w owym przepisie nie znajdował się § 3, to stan nietrzeźwości lub odurzenia mógłby faktycznie wyłączyć odpowiedzialność sprawców przestępstw, co byłoby społecznie niepożądane. Prawo karne w najprostszym ujęciu jest wyrazem woli społeczeństwa mającego na celu ukaranie, w imieniu państwa, sprawców czynów niepożądanych. Z tego również powodu zdecydowano, że wprawienie się w stan nietrzeźwości nie jest okolicznością łagodzącą, co powoduje zarazem pewien paradoks – w psychice sprawcy może w ogóle nie zachodzić żadna relacja pozwalająca na przypisanie winy, a i tak można taką osobę ukarać. Zgodnie z § 3 wskazanego wyżej przepisu osoba nietrzeźwa w chwili popełnienia przestępstwa jest traktowana jak w pełni poczytalna. Mimo że literalne brzmienie przepisu jest na pierwszy rzut oka niewątpliwe, to warto dokładnie przeanalizować jego treść. Jak wskazuje prof. Lech Gardocki, wyróżnia się dwa warunki, które są niezbędne, aby można było osobie nietrzeźwej lub odurzonej przypisać winę:

- sprawca wprawił się dobrowolnie i świadomie w stan nietrzeźwości lub odurzenia;
- sprawca przewidział lub mógł przewidzieć, że wprawiając się w stan nietrzeźwości lub odurzenia, wywoła niepoczytalność lub znaczne ograniczenie poczytalności¹².

Powyższe oznacza, że wobec sprawcy, który został podstępem wprawiony w stan nietrzeźwości lub odurzenia, nie będzie miał zastosowania ów przepis, a tym samym sprawca będzie traktowany jak osoba niepoczytalna. Tym samym zgodnie z definicją przestępstwa (czyn człowieka, bezprawny, zawiniony, szkodliwy społecznie w stopniu wyższym niż znikomy, zabroniony w dacie czynu ustawą), nie będzie można go ukarać. Problem patologicznego upicia dotyczy osób, wobec których alkohol zadziałał w sposób nienaturalnie nieadekwatny. Ma to miejsce np. z przyczyn zdrowotnych, kiedy spożycie nawet jednego piwa może skutkować całkowitym wyłączeniem świadomości. Wobec sprawcy przestępstwa popełnionego w powyższych okolicznościach również nie będzie można zastosować wyłączenia niepoczytalności¹³.

ZAKOŃCZENIE

Zdarzenia w ruchu drogowym są najbardziej niebezpieczne, gdy mamy do czynienia ze sprawcą w stanie nietrzeźwości. Ginie w nich duża liczba osób albo zostają ciężko ranni. Wynika to z nieznajomości przez kierowców prawa o ruchu drogowym,

ale to nie tylko ten czynnik wpływa na taki wysoki wskaźnik wypadków. Człowiek nie przestrzega zasad, jakie powinny panować na drogach. Zwalnia tylko wtedy, gdy widzi z daleka policję; wsiada pijany za kierownicę, myśląc, że ten jeden raz się „uda”, co często powoduje tragiczne w skutki zdarzenia drogowe, z których najgorszym jest śmierć uczestników ruchu. Elementem prewencyjnym w przeciwdziałaniu popełnianiu omawianych czynów mogą być kampanie informacyjne, które prowadzą organy państwowe i instytucje pozarządowe. Ich przekaz powinien być dobrze zorganizowany i nagłaśniany, by wpływać na postawy ludzi, co poprawi bezpieczeństwo w ruchu drogowym. Do głównych przyczyn wypadków należą prędkość i alkohol, niezbędne jest zatem egzekwowanie kar. Jeśli nie zmieni się społeczeństwo, to na nic się zdadzą starania Policji w celu zmniejszenia liczby zdarzeń drogowych. To człowiek musi się zachowywać odpowiednio na drodze, powinien mieć świadomość, jakie niebezpieczeństwa występują w ruchu drogowym, i starać się zmniejszyć ryzyko ich wystąpienia.

Słowa kluczowe: stan nietrzeźwości, stan po użyciu alkoholu, bezpieczeństwo, prawo.

Key words: insobriety, condition after consumption of alcohol, safety, law.

- ¹ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (Dz. U. z 2020 r. poz. 1444, z późn. zm.), art. 173–180a.
- ² Ustawa z dnia 20 maja 1971 r. – Kodeks wykroczeń (Dz. U. z 2019 r. poz. 821, z późn. zm.), art. 84–103.
- ³ M. Brzeziński, *Jazda po alkoholu – co za to grozi*, www.jazdapoolkohol.pl [dostęp: 20.11.2020 r.].
- ⁴ *Komentarz do artykułu 87 kw*, red. P. Daniluk, sip.lex.pl [dostęp: 7.11.2020 r.].
- ⁵ Zob. R.A. Stefański, *Wykroczenia drogowe*, 2011, s. 240; W. Radecki, w: M. Bojarski, W. Radecki, *Kodeks wykroczeń*, 2016, s. 720, sip.lex.pl [dostęp: 7.11.2020 r.].
- ⁶ Dz. U. z 2020 r. poz. 110, z późn. zm.
- ⁷ Dz. U. z 2020 r. poz. 350.
- ⁸ Dz. U. z 2019 r. poz. 2277, z późn. zm.
- ⁹ Dz. U. poz. 2472.
- ¹⁰ Zob. R.A. Stefański, *Nowe określenie*, sip.lex.pl [dostęp: 7.11.2020 r.].
- ¹¹ R. Pawlik, *Odpowiedzialność kursanta*, sip.lex.pl, s. 28 [dostęp: 7.11.2020 r.].
- ¹² L. Gardocki, *Prawo karne materialne*, C.H. Beck, Warszawa 2019, s. 70.
- ¹³ P. Mering, „Wysoki sędzię, byłem pijany i... nic nie pamiętam”. Czy takie wytłumaczenie może przekonać sąd?, <https://bezpprawnik.pl/alkohol-a-wina-w-prawie-karnym/> [dostęp: 27.11.2020 r.].

Summary

Driving vehicles under the influence of alcohol. Legal aspects

This study contains definitions of criminal offences which are related to driving the vehicle and alcohol abuse. In the material in question there have been described a petty offence and a crime associated with alcohol abuse, insobriety and a state of intoxication. The most important differences between indicated acts, a place where they can be committed as well as resulting legal consequences were presented.

Tłumaczenie: Renata Cedro